

Viite

Asia

Hallintovaliokunnan kuuleminen pe 25.09.2020 klo 11.30; E 77/2020 vp; Valtioneuvoston selvitys: Muuttoliike; EU:n tuleva maahanmuutto- ja turvapaikkauudistus

Valtioneuvosto keskusteli kesäkuussa ennakokannoista EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkauudistukseen, johon liittyvän tiedonannon ja säädösehdotuksia komissio antoi 23.9.2020. Tiedonanto on kokonaisvaltainen ja kattaa kaikki keskeiset muuttoliikepolitiikan alueet. Säädösehdotusten tärkein tavoite on käynnistää uudelleen yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistaminen.

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kokonaisuus

Euroopan komission 23.9.2020 antaman tiedonannon ja säädösehdotusten tarkoituksena on antaa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistukselle uusi alku. Tiedonanto on kokonaisvaltainen ja kattaa sellaisia osa-alueita kuin yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistaminen, paluupolitiikka, yhteistyö EU:n ulkopuolisten maiden kanssa ja laillisten väylien kehittäminen. Lisäksi siihen liittyy rajaturvallisuuden ylläpito ja ihmiskuljetuksen vastaisen toiminnan kehittäminen. Uudistuksen näkyvin ja poliittisesti keskeisin elementti on ratkaisun hakeminen niihin yhteisen turvapaikkajärjestelmän uudistamiseen liittyviin ongelmakohtiin, joista ei saavutettu yhteisymmärrystä vuoden 2016 ehdotusten pohjalta. E-kirjeessä 77/2020 vp. eriteltyt kannat on otettu valtioneuvostossa kesäkuussa uudistusta ennakoivien, ja nyt saatuihin komission ehdotuksiin otetaan kantaa tulevissa kirjelmissä.

Tarvitsemme yhteisiä eurooppalaisia ratkaisuja, joilla kehitetään maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa kokonaisvaltaisesti sekä perus- ja ihmisoikeusperustaisesti. Jo Suomen viimevuotisen EU-puheenjohtajuuden aikana käydyissä keskusteluissa korostettiin sen tärkeyttä, että EU:ssa toiminta perustuu muuttoliikereittien tarkasteluun kokonaisuuksina ja politiikkasektoreiden yhteisiin, johdonmukaisiin toimiin.

Laillisten väylien kehittäminen on tärkeä osa kokonaisvaltaista lähestymistapaa muuttoliikkeeseen. Komission tiedonannossa esillä ovat erityisesti pakolaisten uudelleensijoittaminen, neuvotteluiden käynnistäminen uudelleen erityisosajadirektiivistä sekä osaamiskumppanuudet kolmansien maiden kanssa. Lisäksi kotouttamisasiat nähdään EU-keskusteluissa tärkeinä, vaikka ne kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan. Komissio antaa tämän vuoden lopulla uuden kotouttamista ja osallisuutta koskevan toimintasuunnitelman.

Tehokas ja kestävä *paluujärjestelmä* sekä toimiva takaisinottoyhteistyö kolmansien maiden kanssa on myös keskeinen osa maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan kokonaisuutta. Komissio ehdotti vuonna 2018 paluudirektiivin muuttamista jäsenvaltioiden sisäisten menettelyiden tehostamiseksi, ja neuvotteluita jatketaan tuon

ehdotuksen pohjalta Euroopan parlamentin hyväksyttyä oman mietintönsä. Monet paluupolitiikan nykyiset ongelmat liittyvät takaisinottoyhteistyön haasteisiin, joita pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti kumppanuuksilla keskeisten kolmansien maiden kanssa soveltaen myös tarvittavia kannustimia.

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan *ulkoinen ulottuvuus* on saanut EU-keskustelussa yhä enemmän painoarvoa. On tärkeää luoda tasaveroisia ja kestäviä kumppanuuksia muuttoliikkeen lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa ja edistää niiden kautta EU:n tavoitteita liittyen esimerkiksi pakotetun muuttoliikkeen perimmäisiin syihin vaikuttamiseen, laillisten maahantuloväylien kehittämiseen ja muuttoliikkeen hyvään hallintaan.

Yhteinen eurooppalainen turvapaikkajärjestelmä

Vuosien 2015-16 aikana jäsenvaltioihin tulleet suuret turvapaikanhakijoiden määrät paljastivat yhteisessä turvapaikkajärjestelmässä heikkouksia: menettelyt eivät ole nopeita ja tehokkaita, suojelua ei käytännössä myönnetä yhdenmukaisilla kriteereillä ja vastuu turvapaikanhakijoista jakautuu jäsenmaiden kesken epätasaisesti. Ongelmiin vastatakseen komissio antoi vuonna 2016 seitsemän ehdotuksen kokonaisuuden, mutta lainsäädäntöpakettia ei saatu hyväksyttyä, koska jäsenmaiden näkemykset erosivat jyrkästi erityisesti vastuunjakoa ja solidaarisuutta koskevissa kysymyksissä. Suuri osa jäsenmaita on myös vaatinut paketin säilyttämistä yhtenä kokonaisuutena.

Komissio tavoittelee nyt antamiensa tiedonannon ja säädösehdotusten myötä ratkaisua, joka olisi kaikkien jäsenvaltioiden hyväksyttävissä. Uudistusta ei kuitenkaan aloiteta alusta, ja paljon vanhoja ehdotuksia jää jatkoneuvotteluiden pohjaksi sellaisenaan hyödyntäen Euroopan parlamentin kanssa jo saavutetun yhteisymmärryksen. Uusi alku tarvitaan erityisesti liittyen menettelyiden sujuvoittamiseen sekä vastuunjakoon ja solidaarisuuteen.

Komission lähestymistavassa keskeisiä ovat erityisesti *ulkorajan yhteydessä tehtävät toimet*, mukaan lukien pakollinen rajamenettely, jota sovellettaisiin silloin, kun henkilön mahdollisuudet kansainvälisen suojelun saamiseen ovat vähäiset. Nykyisen EU-sääntelyn mukaan rajamenettely on jäsenvaltioille vapaaehtoinen. Se on turvapaikkamenettelyn muoto, jossa hakemus ratkaistaan lyhyessä määräajassa hakijan ollessa rajan läheisyydessä.

Sujuvat ja laadukkaat turvapaikkamenettelyt alkuvaiheen seulonnasta lähtien takaavat, että hakija voi luottaa asiansa oikeudenmukaiseen käsittelyyn ja ratkaisu tehdään kohtuullisessa ajassa. Nopeutettujen menettelyiden asianmukainen käyttö on osa toimivaa järjestelmää, mutta samalla on huolehdittava riittävästä oikeusturvatakeista. Hakemuksen perusteet tutkitaan kaikissa turvapaikkamenettelyissä yksilöllisesti. Vaikka määräajoilla voidaan osaltaan nopeuttaa menettelyitä, erityisesti liian lyhyet määräajat valituksen tekemiselle voivat johtaa oikeusturvaongelmiin ja puutteellisiin valituskirjelmiin. Ne taas kuormittavat tuomioistuimia ja siten pidentävät menettelyn kokonaiskestoa. Komission ehdotuksia tullaan tarkastelemaan myös tästä näkökulmasta.

Vastuunjaon ja solidaarisuuden osalta komissio ehdottaa nyt ratkaisua, jossa solidaarisuustoimiin osallistuminen on pakollista, ja toimina voivat vaihtoehtoisesti tulla kysymykseen joko sisäiset siirrot tai vastuun ottaminen palautettavista henkilöistä.

Turvapaikkajärjestelmän ja vastuunjaon EU:n alueelle tulevista turvapaikanhakijoista on oltava oikeudenmukainen ja kestävä siten, että normaalitilanteessa kaikki jäsenvaltiot

pystyvät suoriutumaan velvoitteistaan. Hakemuksen käsittelystä vastuussa oleva valtio on voitava määrittää nopeasti, selkeästi ja yksiselitteisesti. On myös luotava järjestely korkean muuttoliikepaineen tilanteisiin ja erilaisiin kriiseihin, jotta jäsenvaltioille kohdistetaan nopeasti ja vaikuttavasti kaikki niiden tarvitsema tuki ja varmistetaan yhteisen turvapaikkajärjestelmän toimivuus ja maahanmuuton hallinta myös näissä tilanteissa.

Yhteinen turvapaikkajärjestelmä on käytännössä välttämätön edellytys vapaan liikkuvuuden *Schengen-alueen* toiminnalle. Vuoden 2015 muuttoliikekriisin myötä viisi jäsenvaltiota palautti väliaikaisesti rajatarkastukset sisärajoilleen, eikä tarkastuksia ole sen jälkeen poistettu. Komissio antaa ensi vuoden alussa Schengenin tulevaisuutta koskevan strategian.

LIITTEET

Asiasanat	laiton maahanmuutto, maahanmuutto, muuttoliike, turvapaikka
-----------	---

Hoitaa	SM, UM
---------------	---------------

Tiedoksi	EUE, OKM, OM, STM, TEM, VM, VNK, VTV
----------	--------------------------------------
